PDF-XChange Viewer Click to buy NOW! www.docu-track.com
PDF-XChange Viewer Click to buy NOW! www.docu-track.com

İzmir Araştırmaları Dergisi, Sayı: 3 (73-74), 2016

ÇEVİRİLER/ TRANSLATIONS

ÇAKA BEY*

Alex Mallett

Çaka (ya da muhtemelen Çakan) Bey, 1081 yılından önce İzmir (Smyrna)'de İslamî hükûmet kuran bir Türk emiridir; kurduğu teşekkül, Selçukluların 1071 yılında Malazgirt'te Bizanslılara galebe çalmasını takip eden yıllarda, Anadolu'da Türk komutanlar tarafından tesis edilen birkaç devletten biriydi. Devr-i saltanatındaki faaliyetleri hakkında çok az şey bilinmektedir ve mevcut bilgilerimizin neredeyse tamamı, Bizans İmparatoru I. Aleksios Komnenos'un kız kardeşi Anna tarafından XII. yüzyılın ortalarına doğru telif edilen Grekçe bir biyografi kitabı olan *Alexiad*'a dayanmaktadır ki, Çaka Bey bu eserde "Tzachas" suretinde anılmıştır. İsmi, ayrıca, XIII. yüzyıla ait yarı efsanevî bir kaynak olan *Danişmendnâme*'de zikredilmişse de bahis konusu kaynaktan onun hakkında kesin tarihî bilgiler elde etmek oldukça güçtür.

Büyük şecaat ve marifet gösterdiği bir savaşta tutsak edilen Çaka Bey, İmparator III. Nikephoros'un azledildiği 1081 yılına kadar Bizans Sarayında yaşadı. Bizanslılar tarafından kendisine değerli armağanlar ile birlikte resmi bir titr olan *Protonobillisimos* unvanı verildi fakat aynı yıl çıkan bir isyan hareketinden sonra, I. Aleksios'un yeni Bizans imparatoru olarak cülus etmesini müteakip Saraydaki konumu değişti ve rütbesi tenzil edildi. Bunun üzerine İzmir'de bağımsızlığını ilan etti ve akabinde, Bizans'ı kuşatmadan önce, imparatorluk sembolleri ile birlikte *Basileus* (İmparator) unvanını aldı. İzmir'den Ege Denizi'ndeki Bizans adalarına bir dizi akınlar düzenledi (1089-1091); Sakız, Sisam, Midilli, Rodos ve daha başka adaları ele geçirdi. İzmir'de Grek bir mühendisten yardım alarak donanma kurdu ve bazı âlimlerin belirttiğine göre; Kıbrıs ile Girit'in dönek hâkimleri Rapsomates ve Caryces ile ittifak yaptı. 1090-1091 yıllarında Peçeneklerin başarısız İstanbul kuşatmasında yer aldı ancak askerlerinin küçük bir bölümünü kaybederek İzmir'e geri çekilmek zorunda kaldı. Bizans, 1091-1092 yıllarında Çaka Bey'in hâkimiyetinde bulunan adaların çoğunu geri alınca o da İzmir'e avdet etti ve Bizans için ciddi bir tehlike olmaktan çıktı.

---

* Mallett, Alex, "Çaka Bey", *Encyclopaedia of Islam, Three edition, 2013-4*. Edited by: Kate Fleet, Gudrun Krämer, Denis Matringe, John Nawas, Everett Rowson, Brill, 2013. Doç. Dr. Serkan Acar tarafından Türkçe'ye çevrilmiştir.

PDF-XChange Viewer Click to buy NOW! www.docu-track.com
PDF-XChange Viewer Click to buy NOW! www.docu-track.com

Anna Komnena'nın izinden giden bazı âlimler, Çaka Bey'in 1093 yılında damadı, Türkiye Selçuklu Devleti'nin hükümdarı I. Kılıç Arslan (1092-1107), tarafından öldürüldüğünü kabul ederler. Zira, Bizans, Selçuklu hükümdarını Çaka Bey'in kendisi için bir tehlike olduğu hususunda ikna etmişti. Diğerleri ise 1096 yılında Çaka Bey'in İzmir'den başarısız bir sefere çıktığını ve hâkim olduğu bölgeyi aynı yıl Bizans'a kaptırdığını iddia ederler, fakat bu sonuncunun, Çaka Bey ile aynı ismi taşıyan oğlunun olması pek muhtemeldir.

BİBLİYOGRAFYA

Kaynaklar

Anna Comnena, *The Alexiad*, trans. E.R.A. Sewter, rev. Peter Frankopan, London 2009.

John Zonaras, *Ioannis Zonarae epitomae historiarum libri XIII–XVIII*, ed. Theodor Büttner-Wobst (Bonn 1897), 736–737.

Danişmend-name, ed. Irene Melikoff, Paris 1960.

Araştırma Eserler

Brand, Charles M., "The Turkish Element in Byzantium, Eleventh-Twelfth Centuries", *Dumbarton Oaks Papers*, 43 (1989), 1–25.

Cheynet, Jean-Claude, *Pouvoir et contestations à Byzance (963–1210)*, Paris 1990.

Gautier, Paul, "Défection et soumission de la Crète sous Alexis Ier Comnène," *Revue des Etudes Byzantines*, 35 (1977), 215–227.

Gautier, Paul, "Diatribes de Jean l'Oxite contre Alexis Ier Comnène", *Revue des Etudes Byzantines*, 28 (1970), 5–55.

Glykatzi-Ahrweiler, Hélène, *Byzance et la mer*, Paris 1966.

Harris, Jonathan, *Byzantium and the Crusades* (London 2003), 34, 59, 67–68.

Kurat, Akdes Nimet, *Çaka Bey. İzmir ve Civarındaki Adaların İlk Türk Beyi M.S. 1081-1096*, Ankara 1966.

Savvides, Alexis G. C., "Can We Refer to a Concerted Action among Rapsomates, Caryces and the Emir Tzachas between A.D. 1091 and 1093?", *Byzantion*, 70 (2000), 122–134.

Savvides, Alexis, G. C., Σελτζούκος εμίρης της Σμύρνης Τζαχάς (Çaka) και οι επιδρομές του στα μικρασιατικά παράλια, τα νησιά του ανατολικού Αιγαίου και την Κωνσταντινούπολη, ΧΧρ 14 (1982), 9–24, and ΧΧρ 16 (1984), 51–66.

Turan, Osman, *Selçuklular Zamanında Türkiye, Siyasi Tarih, Alp Arslan'dan Osman Gazi'ye (1071–1318)*, İstanbul 1971.